

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

NAROCNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Stev. 21-22 (229-230)

UDINE, 16. - 31. DECEMBRA 1960

Izhaja vsakih 15 dni

Slovo staremu - pozdrav novemu

Pri kraju smo z letom 1960. Prazniki, silvestrovo in novo leto naznanjajo zadnje udarce na dvanajsto, ko eno leto radosti in bradikosti zatone v pozabo in se pred človekom odpira novo, polno upov in nartov, morda tudi razočaranj in slabosti.

Stari Rimljani so častili svojega Janusa, katerega so upodabljali z dvema obrazoma; eden je gledal nazaj, v prejšnje leto, drugi obraz je bil obrnjen naprej, v bodočnost. Tako se oziramo tudi mi na pragu novega leta v dni, tedne in mesece in pišemo bilanco starega leta.

Kakšen je obračun v vsem našem javnem in domačem življenju za nas beneške Slovence v letu, ki je za vedno zatono? Vsakdo od nas si bi moral zastaviti to vprašanje. Posebno tisti, ki nosijo bardi v veliki ali mali meri odgovornost za naše življenje kot etnične skupnosti, bi se morali zamisliti, kako je teklo naše narodno življenje v prejšnjem letu. Iz uspehov in napak bi se morali učiti in povzeti s evince za bodočnost.

Kakor skrbni gospodar, tako dajmo ob kratkem tudi mi ob koncu leta presoditi uspeh našega narodnega gospodarjenja. Na levo slabe postavke, kar je negativnega, na desno zapišimo dobre, pozitivne. Med negativne sodijo marsikateri krivice, ki jih je tudi v zadnjem letu moralo naše ljudstvo trpiti in težko prenašati.

Udarci so priletali na njegova pleča, kot tudi že leta prej, od strani uradne javnosti, pa tudi od bičev malih, velikim pokornih hlapcev. Med te hlapčevske duše pripisimo tudi vse naše mlacneže, odpadnike in isdaljce materine besede, katerim je že naš veliki Trinko zapisal na čelo: Jarizej!

Krivična oblast, domači jarizeji so prvi na straneh naše negativne bilance. O, pa so še, žal, tudi druge obremenjujoče postavke.

Kje so šole? So, a ne v domačem jeziku. Kje so cerkve? So, a tuje petje doni pod njih oboki.

Kje so grunti in hiše? So, a zemljo odnašajo plazovi in valovi! Hiše se podirajo nad onemoglimi starci in lačnimi otroci.

Kje pa je naša mlada kri? Je; živi, a se v tujini peha in tam umira! Redki se vra-

Praznik miru

Iz dežel, od koder prihajajo naši emigranti domov prinašajo nove navade. Enkrat smo imeli samo jaselece z vsi štalci in z živalmi kot se spodobiti nam, ki smo bili še do včeraj kmetje.

Zdaj mora že biti božično drevo, Christbaum kot ga imenujejo v Švicari in Germaniji.

Božič je praznik miru in t.š.n. Če je kje na svetu tiho, je v polkrogu naših 155 vasi, ki gledajo dol proti Furlaniji. Zvonovi ravno tolklo tonkajo, da je potem, ko gejnajo, še bolj tiho. Kakšna redka makina kje zaropota in utihne, na božični predvečer ne kolovratijo radi okoli avtomobilisti.

Muzika v prostorih se na božični večer spreminja. Nekoč so se samo bele božične pesmi, nato je prišel radio, ki je prinašal pesmi z vsega sveta. Dobili smo nato televizorje, ki nam prikazuje tuje luksurične božiče, da jih primerjamo z našimi skromnimi božiči.

Zdaj je prišel še tranzistor, ki ga nosijo mladi ljudje s seboj, da jim poje in gode božične pesmi, ter ga lahko vtaknejo v vsak grm.

Ne pomagajo pa vsi radii, televizorji in tranzistorji z božičnimi pesmi, če ni v srečo Božiča — če v srečo ni želje po miru.

Domovina furlanskih Slovencev je postala zelo velika in široka, ker smo raztepeni po vsem svetu, po raznih državah. Zato pa se mi furlanski Slovenci borimo še bolj kot drugi, da bi zmagal praznik miru na svetu.

čajo domov, vleče jih sila in ljubezen do niše in družine, a namesto denarja in bodočnosti, prinašajo domov silikozo in zavratno bolezen. Fremoženja komaj za v prezgodnji grob!

Kje je torej naš rod? V skupni bilanci ga je nad 32.000 duš. A ti obračunavec ob koncu leta napiši, da

»pustil je plug in motiko, v zemljo se zalezela (Zupancič), tamkaj v Vestfaliji, tamkaj v Belgiji. Od petnajst do edenindvajsetih let jih je na tisoče naših po svetu; nad 4200 samo teh mladih. S starejšimi vred pa znaša naša negativna postavka izseljenstva nad 10.700 od rodu, ki šteje okoli 32.000 ljudi.

To so krvave številke na levi strani našega letošnjega obračuna.

Kako je pa s pozitivnimi postavkami na desni polji? Ej, bratje, le kratke vrste so jih! Toda te vlivajo upanje, da ne bo obračun sramoten za naš narod. Niso prav vidne in otipljive te številke. Skriva se v duši našega ljudstva, ki je v bistvu še zdravo, priklenjeno s srcem, če ne s telesom, na svojo rodino in očino, na svojo grudo. Zarek odblesk tega upanja je posvetil pri zadnjih volitvah. Tu in tam po naših občinah so se naše žene in dekleta,

starci in mladiča postavili in volili svoje napredne domače rojake za zastopnike. Koliko več bi jih še, če bi nas ne razdirale tuje sile in pa tudi domači »priateljci«, ki imajo le polna usta o beneških Slovencih, praktično pa nas vzamejo v račun le ob potrebi.

Politična in narodna zavest, ki se tudi med rodom pod Matajurjem še zbujala, je tolažilna postavka v našem obračunu.

Računamo pa tudi na mladino, na tisto zdravo, izobraženo in delovno, ne samo na tisto, ki maha okoli sebe z rojstnim listom in vpije »Mi smo mladi!« Delavna in idealna mladina, nekaj jo je že prišlo iz šol, vzbujajo nado kot dobra postavka za prihodnje dni.

Ker mi gledamo v bodočnost in gremo naprej, pišemo v svoje bukve tudi SVOJO PRAVICO kot našo pozitivno stran. Trdna vera, da mora tudi za nas pravica zasijati, zaključuje naš obračun.

In ko kličemo pozdrave in voščila vsem našim dragim doma: rojakom, ki nas bodo te dni obiskali in vsem, ki so v tujini razkropljeni, jim segamo v desnice, da bi tudi naša zemlja in naš krov obsijana od ugotovljenih novoletnih zarij dvignila k nebu svoj povečani obraz!

Prijateljstvo brez ambicij

Ko smo zvedeli za srečen in prijateljski zaključek italijansko-jugoslovanskih razgovorov v Rimu, smo razmišljali, ali smo sploh kdaj imeli pravo prijateljstvo med obema sosednjima državama: med Italijo in Jugoslavijo v preteklosti. In ko smo dobro premislili, smo ugotovili, da pravzaprav pravega prijateljstva do današnjih dni nismo imeli. Med dvema vojskama, so bili najprej hudi prepiri zaradi meje in nato je že leta 1922 prišel fašizem, ki ni imel pravega prijateljstva z nobeno izmed sosednjih držav. Še najmanj pa z Jugoslavijo. Grof Ciano je obiskal pred vojno Jugoslavijo, toda prijateljstva ni bilo, ker je šlo fašizmu samo za to, kot je izpovedal Ciano v svojem dnevniku, da bi prej ali slej razbil Jugoslavijo.

Leta 1941 je res prišlo do tega, da so fašisti skupaj z nacisti zasedli Jugoslavijo in jo razdelili tako, kot je ukazal Hitler. Mi furlanski Slovenci, ki živimo ob meji, prav konkretno vemo, kako so fašistične divizije vdrle v Slovenijo, ki je severni del Jugoslavije.

Mi furlanski Slovenci pa tudi vemo, da niso bili tisti Slovenci, ki žive ob Soči in Krasi do morja, radi pod Italijo, ker so pač bili zaveden narod, ki ni hotel biti podrejen nobenemu, ampak samostojen v svoji državi. Zato so bili najprej pod fašizmom in nato med zadnjo vojsko

zmeraj za to, da pridejo do svoje države in do samostojnosti. Z žrtvami po zaporih in največ z boji po svojih gozdovih in vaseh so dosegli svobodo, za katero so se toliko časa bojevali.

To je sedaj preteklost. Ko so po zadnji vojski poravnali svoje račune s kompromisi, je od leta 1954 začelo prijateljstvo med obema državama, najprej so si dali roke in podpisali razne sporazume. In glej, čudež, ti kontrati, ki so jih podpisali niso ostali mrtva črka na papirju. Ob meji so se ljudje začeli obiskovati, podpisale so se nadaljnje pogodbe in večina teh se je izpolnjevala.

Preteklo je že šest let, odkar milijoni ljudi hodijo drug k drugemu v goste preko meje in odkar so bili podpisani še razni čisto realni sporazumi o trgovini, o ribolovu, o različnih obmejnih problemih. Prijateljstvo je bilo realno, postrojeno, kamen na kamnu, počasi pa sigurno. In kar je glavno: v šestih letih se niso nikdar sprli za kakšno veliko stvar. Bile so pač diskusije, razonirana in mirne polemike, tako kot si pač lahko privoščijo prijatelji, toda brez ihte, brez sovraštva. Šestletna preskušnja je potrdila, da je ne samo prijateljstvo dobro cementirano, temveč še več, da nimata obe državi pravzaprav nobenega interesa, da bi se kregali. Zakaj naj bi se kregali?

Mi smo most, ki združuje

Kaj naj išče povojna Italija v Jugoslaviji in kaj Jugoslavija v Italiji? Prav gotovo ne tistih ciljev, ki jih je iskal fašizem v Jugoslaviji! Ali neke teritorialne pozicije, neke kvadratne kilometre z ljudmi, ki bi se upirali? Ne, to se ne plača. Ne plača se tudi ne boriti, da bi bilo Jadransko morje samo od onega, ko pa je dovolj prostora za oba.

Pač pa se je pokazalo, da ima Italija interese iskati prijateljstvo v jugoslovanskih gospodarskih, političnih in kulturnih krogih. Jugoslovani pa so v šestih letih dali vidne znake, kako znajo ceniti prijateljstvo z Italijo.

Pred 45 leti sta hoteli imeti na tej meji, na kateri mi živimo, dva imperija neko začasno prijateljstvo, ki pa ni moglo trajati. Habsburški imperij je s plani svojega generalštaba pritiskal na Italijo in italijanski mladi imperilizem je tudi prešel v ofenzivo in škodil Italiji sami.

Zdaj pa imamo dve državi brez slehernih ekspanzijskih ambicij, dve državi, ki nimata kolonij, dve državi, ki vesta, da se investicije naložene v prijateljstvo edi-

ne, ki so na daljši rok v zgodovini izplačajo.

Res je dolgo trajalo, da smo do tega spoznanja prišli, toda vse izkušnje in zmote so dragoceno jamstvo, da bo prijateljstvo obstalo v obestransko korist.

Sporazumi in pravo prijateljstvo med Italijo in Jugoslavijo ni za nas furlanske Slovence neka abstraktna stvar in tudi nam niso tako blizu neki sporazumi s katerokoli drugo državo, ki jih je Italija sklenila v zadnjih letih.

Prijateljstvo med obema državama je za nas nekaj konkretnega. To prijateljstvo se prenaša, se mora prenašati na razne sektorje javnega in pravačnega življenja v Furlanski Sloveniji.

Nobenemu našemu človeku, ne delavcu, ne kmetu in ne trgovcu ni vseeno, ali velja samo parola prijateljstva ali pa pravo prijateljstvo na meji.

Naši ljudje so zaradi težkega življenja zelo praktični in zato se za vsako stvar sprašujejo, kakšno korist, kakšno posledico bodo imeli vsi ti prijateljski razgo-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Vesele božične praznike in srečno novo leto
želita uredništvo in uprava „MATAJURIA“

Ni volilo 6524 ljudi

Vpisanih v volilne listine je bilo 20.033 volivcev v slovenskih komunih in v slovenskih vaseh jezikovno mešanih furlansko-slovenskih komunih. Le prav zelo majhen procent teh vpisanih volivcev niso Slovenci, ampak priseljeni državljani in drugi javni uslužbenci.

Volilo pa je samo 13.509 volivcev, ali 67,4% vseh vpisanih volivcev. Kakor pa je znano in kot so pisali listi, je bila udeležba na volitvah med 80 in 90%. Kako to? Volili so res v zelo velikem številu, med 80 in 90% vsi tisti ljudje, ki žive doma. Toda volili niso emigranti. Volilo ni 32,6% volivcev, torej ena tretjina. Med njimi je sicer nad 10% volivcev, ki so bili doma, pa sploh niso šli volit, drugi pa so emigranti, ki niso prišli domov na volitve.

Ako vzamemo, da se je nekaj emigrantov le že vrnilo domov ali pa prišlo nalašč domov zato, da voli, bi kazalo, da imamo v vseh slovenskih vaseh naše dedežele okoli 6.000 periodičnih emigrantov, ki so še vpisani v volilne emigrantske sezname, ker se niso za stalno izselili. Stalno izseljenih Slovencev iz Furlanije, ki so že postali tuji državljani, je tudi približno 10.000.

V katerih komunih pa je največ emigrantov, ako upoštevamo rezultate volitev, ki povedo, kje je največja razlika med vpisanimi volivci in med volivci, ki so volili. Največ emigrantov je v Dreki, saj je kar 44,3% ljudi manjkalo na volitvah, za njo prihaja komun Srednje, kjer je manjkalo 39,5% volivcev-emigrantov, nato pride na vrsto mali komun Grmek, kjer ni volilo 38,9%, zraven je večji hribovski komun Tipana, kjer ni volilo 38,0% od sto; v slovenskih vaseh Fojde, Tavorjane, Nem in Ahtena tudi mora biti zelo prazno, saj ni volilo približno 40% vpisanih volivcev. V treh sosednjih nadiških komunih: Sovodnjah, Podbonescu in Sv. Lenartu ni volilo 416, odnosno 806 in 435 volivcev. V veliki hribovski Rezijski tudi ni prišlo domov na volitve kar 662 volivcev, kar je precej, če pomislimo, da živi dosti rezjanskih emigrantov v bližnji Kanalski dolini okoli Trbiža. V Špetru pa je pri vpisanih 1966 volivcev manjkalo samo 323 volivcev. Sicer pa je Špeter znan, da nima toliko ljudi v emigraciji kot ostali slovenski komuni.

Največje število volivcev, ki niso volili, imajo male hribovske vasi. Od tam so morali namreč ljudje iti v emigracijo in zato nima kdo voliti. V Filipanu (komun Gorjani) je volilo samo 54,8 od sto ljudi. V celem komunu Brdo je volilo 67,7%, in tako skoraj po vseh ostalih slovenskih hribovskih vaseh.

Toda kaj bi naštevali dolge številke. Povejmo na kratko: komun v hribovih imajo najmanjši procent volivcev in največji procent emigrantov. To gre skupaj. In še nekaj gre skupaj: ti hribovski nadiški komuni, kot so Sovodnje, Srednje, Dreka, Grmek in Podbonesec volijo tudi najbolj zvesto demokristjane in za lon (za nagrado) jih ti pošiljajo v emigracijo si služiti kruh. Neki kmet, ki je pa bolj prebrisan kot marsikdo pa je rekel: »Ti naši slovenski hribovci volijo zato tako demokristjansko kot nobeden drug komun v videmski provinci, ker ni pravih moških in zavednih volivcev doma, ker so jih z ekonomskim falimentom poslali demokristjani proč od volivnih skrtnjic (urne)«. To bo držalo.

Pravšnje število misinov

Na zadnjih volitvah v provincialni konsej so volili v 155 slovenskih vaseh in naseljih Furlanije točno 339 misinov. Bolje bi bilo, da bi tudi teh ne bilo. Toda pomisliti moramo, da so imeli pred leti kot trikolonisti, kot »Paesi tuoi« in kot misini še na tisoče glasov. Zdad prideta le še približno dva na vsako našo vas. Upamo, da bo tudi te srečala pamet.

Kdor pozna zgodovino naših krajev, še nekako razume, da so naši preprosti ljudje, ki so služili v vojski pod Umbertoom in Vitorjem III. ostali malo monarhisti pod vplivom starih kolonov. In ker zdaj ni več pri nas monarhistov, so jih porinili med misine. Naj tam počivajo v miru.

Kje so Liberalci doma?

Znano je, da so liberalci najbolj bogata stranka v Italiji, da imajo največji volilni fond in največje žurnale s »Corriere della Sera« na svoji strani. Pri nas so pa liberalci dobili svojih 718 glasov in to v najbolj raztrganih in revnih vaseh: v (Nadaljevanje na 2. strani)

Sv. Lenart

Bledičeve mame ni več

Zlo nas je pretreslo, kar smo dobili sporočilo, da je umrla na Jesenicah naša rojakinja 82 letna Irena Bledič...

vice iz domačih krajev, na katere je bila nimar navezana.

Ljudje v Mjeri in vsej okoličici, kjer je dosti let živela in tarjela, se je še dobro puščalo. Bla je vzorna (esemplarna) mati, skrbna žena, dobra čelavka...

Prijateljstvo brez ambicij

(Nadaljevanje s 1. strani)

vori med Italijani in Jugoslavlani v Rimu?

V uradnem komuniciju je več takšnih stvari, ki se nas direktno tičejo. Obe strani, Italijani in Jugoslavlani so priznali, da so narodne manjšine tisti faktorji, po katerih se obe državi še bolj zblížata.

Ta misel, to gledišče, punto di vista, da naj postanejo Italijani po slovenskih manjšinah v Italiji in Jugoslavlani po Italijanih v Jugoslaviji še boljši prijatelji, je boljša, bolj preprosta, bolj človeška...

Nič več pravi za konfin

Točno mejo ravno pri nas v Furlanski Sloveniji še doslej niso uredili. Toda mi kot stari pravdarji vemo, da ne more, če ni prijateljstva, brez pravde, brez procesa urediti konfinov med dvema sosedoma v vasi, kaj šele med dvema državama.

Ti dve stvari sta glavni za nas, ker se nas direktno tičeja; jih je pa še polno drugih, nič manj pomembnih kot so kulturni sporazumi in drugi ter predvsem atmosfera pravega prijateljstva...

PODBONESEC

Kako so porabili demar našega konzorcija

Izot po drugih komunah je bil ustanovljen konzorcij tudi pri nas, da bi upravljal in porabil tisti denar, ki je bil nakazan od »Ispektorato Ripartimentale delle Foreste« za zgraditev poljskih ali interpoderalnih cest.

Ljudje godrnjajo zaradi tega in pravijo, da bi bilo bolje, če bi bili zgradili za ta denar nekaj nasipov ob Nadiži, vsaj v tistih krajih, kjer povzroča reka ob povodnjah škodo.

K nam pošiljajo oblasti malo denarja in še tisto malo, ki nam ga dajo, ga ponucujajo slabo naši odgovorni ljudje. Ako bi dali ta denar v roke takšnim ljudem...

Črni Vrh

Tale tjeđan pred božičem je par nas vse živo. Vrnili so se emigranti iz Germanije in Švicere in parnesli s sabo puno novic za nam povjedat.

Ni volilo 6524 ljudi

(Nadaljevanje s 1. strani)

ubogi Dreki kar 133 glasov, v Srednjem 61, v Sv. Lenartu pa rekord od 216 glasov. Zdi se, da je tudi liberalni kandidat, ki je doma iz naših krajev, najbolj bogat od vseh kandidatov drugih strank.

Afirmacija socialnih demokratov Socialni demokrati so dobili v slovenskih vaseh 1.472 glasov. To so slovenski glasovi in to bi morala njihova federacija v Vidmu vedeti in upoštevati.

Kaj je s Špetrom

Ekonomsko Špeter ne stoji dobro. Nima industrije, nima obrtnikov, ne turizma. In tudi njihove trgovine (butege) so preblizu Čedadu, da bi se mogle razviti. V emigracijo Špeterčani ne gredo dosti, vsaj ne toliko kot v drugih komunah.

v Germaniji, le zaslužek ni tarkaj velik kot v Šviceri, posebno tisti so slabo plačani, ki nješo oženjeni, zakl muorajo plačevati dosti tas.

Nekatjeri emigranti so se v tjem ljetu tud oženil. Milka Cernet-Cernetova je proročila Cenčiča-Tojčevega. Ta par je po poroki šu sobit nazaj v Francijo.

Laze

V družini Čičigoja Franca se je rodila 14. t. m. lepa čičica, Novorojenka, kateri so dali ime Marija Lucija in njena mati, sta v najboljšem stanju.

Dreka

Novi komunski svet je potrdil za sindika Čičigoja Humberta, doma iz Krasa. V ožji komunski odbor (giunta comunale) sta bila zbrana Florjančič Gino Krivčan iz Obenija, trgovec, in Mario Namor - Sivčič iz Klobučarjev, oštr.

Sindik je bil izvoljen soglasno (15 konsilirjev - 15 votov). Za komunski ožji odbor pa so se glasovi razpršili malo temu in onemu. Troštamo se, da bojo dobro administriral komun in da bodo nimar poslušal ljudi, se z njimi posvetovali in da ne bodo poslušali preveč prefekturo in tajnika.

strani države. Tle pa nas se živi izključno z entratami, ki nam jih pošjejo naši emigranti. Par nas bi se ne smjelo plašuvati niti »stasse«, zakl na naši zemji ne pardjelamo niti tarkaj, da bi življeli par mjescu na ljetu in še tud je pardjelano z velikim trudom, zakl vse muormo prenest na harbtu.

Sadaj imamo vse naše vasi povezane med sabo z dobro cjesto, Korlo bi, da se začne djelat cjesto še po pucoju. Stato, katjeremu skuoz stuó ljet plačujemo »stasse«, imá dužnost finansirat ta djela. Če je denar na dispozicionez za druga manj potrebna djela, bi muoru bit tud za nam olajšat preveč tarđo živjenje.

Hlodič

Veliko zaskrbljenost je prinesla novica našim kmetom, ker se je pojavila v Klodiču kravja bolezen, parkljevka (afta epizotica). Do sedaj se ni še močno razširila ta bolezen, pojavila se je samo v hlevu domačina Jožefa Klodiča.

Prejšnji teden je prisegel zvestobo Republikli in njenim zakonom, pred videmskim prefektom, naš novi župan, Jožef Klodič, (Tedolenj) po domače.

Kakor poročamo na drugem mestu našega lista, je zamenjal Klodič dosedanjega župana Antona Pavletiča.

Klodiču želimo obilo uspehov v njegovem odgovornem delu in upamo, da bo vreden in sposoben tega odgovornega položaja.

venca, kot bi to bila posebna sorta Slovencev.

Človek bi pričakoval, da bodo med 326 špeterskimi Nennijevimi socialisti, ki so dijeli med korajžne, odkrite in poštene ljudi v Italiji, tudi v Špetru odkriti in korajžni ter priznali: Smo socialisti in smo tudi Slovenci, ker so tudi beneški Slovenci lahko tudi socialisti in ne samo demokratstjani.

Tega naj se zavedajo vsaj pošteni socialdemokratski voditelji. Upoštevajo naj to tudi naši zavedni ljudje, ki volijo socialno demokratsko. Zahtevajo naj od svojega vodstva, v Vidmu čistih računov in jasnega stališča do Slovencev.

Nujno je potrebna revizija socialno demokratskega programa glede narodnih manjšin v videmski provinci.

Najbolj čudna stvar v Špetru pa je naslednja. V Špetru živi dosti intelektualcev: Raznih učiteljev, profesorjev in še nekaj svobodnih profesionistov in uslužbencev v komunu in njegovih ustanovah. Mnogi od njih so Italijani, nekateri dobri, drugi pa takšni, ki postanejo na nek čuden način, kadar pridejo med druge ljudi, na primer med nas Slovence, zagrizeni in hudi nacionalisti, doma v Italiji pa so dobri ljudje.

Iz Krnahtske doline

Zadnji dan novemberja smo pokopali našo paezano 76 letno Cebokli Ano udova Tomažin - Minutja. Ranca ne več mjescu bolehala anu ji še v videmskem špitalu njese mogli »podaljšat« živjenja.

Kako živijo naše dikle v Šviceri

Po pisnih naših čec znaša najmanjša mesečna plača naših hišnih pomočnic ali domestik 33.000 lir na mesec.

Dvakrat na teden gređo resnično lahko celo popoldne na sprehod, v »uscita« in ne samo na papirju. V Italiji smo imele celo popoldne v neželjo prosto, ne pa tako še eno popoldne v tednu, pa čeravno je to določeno v postavi o hišnih pomočnicah.

Ob osmi zvečer konča naše delo. Po tej uri npramo več nobenega opravka in smo proste, da gređo na sprehod, v kino ali pa spat, če se nam ljubi. V Italiji se je delo začelo po družinah na veliko šele po osmi uri zvečer, ker italijanske družine pozno večerjajo in je bilo treba nato še prati posodo.

V Šviceri imamo pa tudi med dnevom eno uro odmora, počitka, navadno kmalu po kosilu, ko je vse pospravljeno. V Italiji tega fiksiranege počitka ni, ni te ure določene, da se odpočiješ.

Važna je tudi razlika, kako ravnajo s tabo padroni v Šviceri in kako padroni v Italiji. V Italiji že veste, kako so neke padrone superbe, prevzetne, kako dvigajo nos in kako se jim zdi za malo biti enake, pravične do nas dikle. Zanje me nikoli ne delamo dosti cel dan, pa magari do polnoči. Saj dajo tudi kakšno staro stvar iz svoje garderobe, toda dajo tudi čutilti, da so dale, in o tem celo leto govorijo.

V Šviceri smo vserod enakopravne, manj

SBAGLIATI SALVATAGGI

Si credette di salvare la Patria col chiamare il distretto »di S. Pietro al Natissone« anzicchè »deglj Slavi« come »Provincia di Udine« anzicchè »del Friuli«, quasicchè gli antichi nomi non suonassero ricordi di antica fedeltà slava e friulana e non equivalessero ad anello di congiunzione alla gran Patria.

(Carlo Podrecca: Slavia italiana. Le Vicinie.) pag. 155

se govori po službah in so naše padrone malo hladne, manj klepetave. A človek ve točno, kaj mu pričeje glede denarja, dnevnega počitka, večernega konca dela in glede dve usciti popoldne med tednom. To drži in tega ti ne misli nobeden negirati.

Če ste pametne naše čece, pustite delo dikl po italijanskih mestih, pridite k nam v Bern, Zürich, Schaffhausen, Chur in druga švicarska mesta, kjer boste manj dikle, sužnje in več prave hišne pomočnice. Tu nas je iz naših krajev že nekaj sto. Ne bo Vam žal.

Več dikl - pomočnic

za naše mlade bralce

Pametnejši in močnejši

(Korejska pravljica)

Lisica je stakala po gozdu in srečala tigra. Tiger je iztegnil kremplje, pokazal zobe in zatulil: »Zakaj pa stikaš po mojem kraljestvu, ti rdečka! Kdo ti je dovolil! Pri priči te požrem!«

Lisici pa se ni hotelo umreti, nekakor ne. Pomigala je z repom in dejala, ko da je vse v najlepšem redu: »Zakaj pa tako kričiš, spoštovani! Kdo bo koga požrl, bova šele videla! Saj se me ljudje ne boje zaman bolj kakor vas!«

Malo je manjkalo, da se tiger spričo tolikšne predrznosti ni onesvestil. Kri mu je zalila oči, dlaka se mu je naježila.

»Ah, ti predrznica,« je z kričal. »Poslovi se od življenja!«

»Počakajte, počakajte!« je dejala lisica. »Pojdiva k ljudem, pa boste videli, da se boje mene bolj kakor vas.«

»Veš,« je odgovoril tiger. »Pa pojdiva. Pomni pa: če se te ne bodo ljudje ustrašili, ostaneš brez kože!«

Tiger in lisica sta se splazila na pot in odhitela v vas.

Lisica je hodila spredaj, tiger pa zadaj. Lisica se je plazila po tleh, da je ni bilo videti, tiger pa se ni skrival pred nikomur, marveč je hodil vzravnan pokonci.

Kmetje so opazili tigra in se razbežali na vse strani. Bežali so in kričali:

»Rešite se! Rešite se! Kralj gozdov prihaja!«

Lisica se je obrnila k tigru rekoč:

»Ali vidiš, kako se me ljudje boje. Za-

te se pa nihče ne zmeni. Kar zdi se mi, da te bom zdaj zdaj požrl!«

Tiger se je ustrašil lisice, stisnil rep med noge in zbežal.

Lisica pa es je dolgo smejala krvočnemu tigru. Krohotala se je in modrovala:

»Pametnejši je močnejši! Pametnejši je močnejši!«

TONE SELISKAR:

Snežena kepa

Na hribu so se kepali otroci, Snežene kepe so letele na vse strani.

Ena je priletela na strmino in se zatrkljala po bregu. Čim dlje se je trkljala, tem večja je postajala.

»Hura,« je vpila, »že sem velika kot buča.« Toda postajala je še večja. »Hura,« je vriskala, »že sem velika kot sod. Ves svet bom zdrobila.«

Pod hribom je stala mogočna smreka.

»Umakni se, da te ne strem!« je vpila kepa, pridrvela do smreke, se zaletela vanjo in se razletela na tisoče kosčkov.

»Napuh,« je začivala sinčica, ki je sedela na smreki in videla vse od začetka do konca.

Veveričina ženitev

To se je zgodilo v tistem času, ko veverica še ni imela moža.

Jež bi jo rad dobil za ženo, zato ji je vedno nosil darila, naj bi ga vzela. Kolkor jabolko je bilo v okolici, vse je jež z nosil veverici.

»No dobro,« pravi nekoč veverica, »zmem te za moža, ali, dober moraš biti.« Jež je vse obljubil in bil nadvse vesel.

Takoj pokliče volka za starešino, lisico za starešinko, zajca za druga, srno pa za družico. Veverica je bila nevesta, jež pa ženin.

Naredili so veliko svatbo. — Po svatbi pa gre veverica na smreko spat, jež pa za njo. — Prideta v gnezdo in ležeta, da bi spala.

»Ti!« je rekla veverica ježu, »malo se umakni, zelo me bodeš.«

Jež je ubogal in se nekoliko umaknil. Zopet mu reče veverica:

»Ti, pojdi dalje, še vedno me bodeš.«

Jež je ubogal in se še bolj umaknil. Tretjič mu zopet reče veverica:

»Ti, pojdi dalje, zelo me bodeš!«

Jež je ubogal in se je umaknil še dlje od nje. Tedaj pa: štrbunk! — in jež je padel na tla. Tako se je udaril, da ni nikdar več šel na drevo, pa tudi dandanes ne gre jež na drevo.

No, veverica je ostala vdovica in si je

Meseci v letu

Januarja svet je v snegu, sankamo se v belem bregu.

Februar pripelje pusta, mastna so njegova usta.

Marec nam pomlad prinese, vse zaspance naj potrese.

Če dežja bo kaj aprila, zemlja bolj bo rodila.

Maja rože začetijo, ptičice se z vej glas jo.

Junija je šole dosti, lonec poln je učenosti.

Julija je sonce vroče in če ni nič hude toče

v avgustu bo veselo mlinsko se ko'o vrtelo.

Ze september v šolo kliče bistré fante in dekličé.

Grozdje je v oktobru sladko, sonce sije nam že kratko.

Je v novembru dobra paša, zdrava bo živina naša.

Ko december mesec mine, novo leto nam zasine.

Mož beseda

Slavni švedski kralj Karel XII. je bil v svoji mladosti precej razposajen. Pogosto je popival v družbi mladih dvornikov in uganjal z njimi raznovrstne burke in nerodnosti. Nekega dne, ko je bil zopet pijan, je surovo razžalil svojo mater, ker ga je bila rahlo posvarila zavoljo njegovega početja.

Ko se je bil drugi dan zopet streznil, mu je bilo silno žal zaradi tega, zakaj svojo mater je drugače ljubil prav iskreno. Sklene trdno, da ji dá zadoščanje, kakršnega pač ni pričakovala. Ukaže si prnesti najlepšo dragoceno kupo iz brušenega kristala in si jo do roba nalije z vinom. S kupo v roki se poda pred svojo mater jo nagovori takole: »Mati! Zavedam se, da sem vas včeraj hudo razžalil, in srce me boli zaradi tega. Ali storil sem tole, ker me je zapeljalo vino. Da mi pa ne bo več mogoče žaliti vas v pijanosti, vam dajem sedaj v tem trenutku svojo kraljevsko besedo, da je ta kupa, ki jo tukaj v roki držim, zadnja, ki jo izpijem v svojem življenju. A to izpijem na vaše zdravje, presvetla moja mati, s prošnjo, da mi odpustite.«

OTON ŽUPANČIČ:

Veseli koledniki

Case pregledujemo zase koledujemo in za lepo leto mlado preobračamo navado: nič od vas ne prosimo, mi darove nosimo, meh za smeh in vrečo sreče Cičiban za nami vleče, ne za hišo židamo, le za voljo židano.

Po teh besedah izpije in zažene kupo skozi okno, da se je razbila na dvorišču. Kralj je držal dano besedo — do smrti: mnogo sveta je prehodil in v marsikateri bitki se je slavno meril s sovražniki, toda vina ni pokusil nikdar več.

Drvar in orel

Sel je drvar v gozd in se zavalil pod velik, košat oreh. Leži tako in modruje: »Kako je ta oreh lep! Kako prijetno je v njegovi senici!«

Oreh pomisli: »Dober človek je, moram ga obdariti.« In spusti drvarju naravnost v roke zajeten oreh.

Drvar poje oreh in spet reče: »Res je dober tale oreh. Kako okusne plodove ima.«

Oreh mu pošlje še en sad: tap-drvarju v naročje.

Drvar poje tudi ta oreh in reče: »Tale oreh je res imeniten. Kako sladko dišijo njegovi listi.«

Oreh je to prav rad slišal in je zato vrgel drvarju še tri orche naravnost v torbo, da bi jih nesel otrokom.

Drvar se je zamislil pa pravi: »Kako lepo raslo deblo ima. Kaj če bi ga posekal in napravil iz njega lepo pohištvo?«

Ko je oreh to zaslišal, se je kar stresel od strahu.

Z vrha drevesa se je utrgal oreh in z vso silo treščil drvarju na glavo — tras! Za njim drugi, tretji... Usuli so se po drvarju ko toča.

Drvar si je potegnil suknič čez glavo in jo ucvrl, kar so ga nesle pete. Sekiro pa je pozabil...

Nikoli več je ni videl.

Za dobro voljo

REKRUT ZDRAVNIKU

»Poglejte!« pravi vojaški zdravnik rekrutu, ki se je oglašil pri njem zaradi dozdevne bolezní, »odkritosrčno mi povejte, ali bi me poiskali zaradi te malenkosti, če bi bili v civilu?«

»Res je,« odgovori rekrut, »ne bi vas poiskal, temveč poklical, da bi prišli na dom.«

ZASKRBLJENOST

— Tam za vogalom neka baraba že pol ure pretepa našega Mihca!

— Zakaj pa ne prideš tega takoj povedat?

— Od začetka je kazalo, da ga bo Mihca nabutil.

IZNAJDLJIVI TINČE

Vodarjeva Reza je bila zelo huda, če se je sin Tinče vrnil s fantovanja po polnoči. Neke noči mu sploh ni hotela odpreti vrat, češ da si bo zapomnil. Tinče

pa je bil prav toliko okajen, da je šel spat k sosedu, s katerim so bili starši sprti že več let. Ko se je zjutraj primuzal domov, ga je oče Gregor vprašal:

»Kje si spal?«

»Pri sosedu Viktorju.«

»Kaj, kje? ... Zakaj?« je vzklikal oče.

»Ja, mama mi ni hotela odpreti vrat!«

»Ti Reza!« je v jezi zagrozil oče materi, »če mi še kdaj ne odpreš, boš šla ti proč!«

PRED SODNIKOM

— Zakaj pa niste poskusili s poštenim delom?

— Saj sem, visoko sodišče. Trikrat sem kupil srečke, pa ni nič pomagalo.

TOLAZBA

— No, Francelj, kako se počutiš v zakonskem stanu?

— Hvala, prav dobro. Moja žena je pravi angel. Vsak dan mi pomaga pri po-

DRAGOTIN KETTE:

Mufek in Pufek

Mali, leni psiček Mufek se je bahal svojemu tovarišu Pufku: »Glej, naš gospodar pojde danes na lov in ti boš moral z njim. Ves dan boš begal okrog po gozdu in travnikih, niti trenutek pokoja si ne boš mogel privoščiti... A poglej mene! Posedel bom po sobi in kuhinji, včasih se pojdem gret na sonce ali pa na cesto poigrat s tovariši. Tako mi prijetno preide ura za uro, dokler ne pride večer, da ležem spat... Koliko lepše je moje življenje od tvojega...!«

Pufek ne odgovori ničesar, kmalu nato pa odide z gospodarjem na lov.

Zvečer ko se vrne domov, dá gospodar Pufku velik, masten kos mesa, povrh tega pa še vse kosti, da jih je obiral in ogledal; Mufku pa so položili pod mizo — skodelico vodenega močnika.

Pufek se nasméje in vpraša Mufka:

»No, prijatelj Mufek, kaj je boljše: delati ali lenariti?«

Mufka je bilo sram in molče je dalje srebal svoj močnik.

Življenjske razmere beneških Slovencev

Uprava Videmske pokrajine se je lotila hvalevrednega dela. Izdala je vrsto monografij, ki naj prikažejo življenje v tej pokrajini z različnih vidikov. Na programu so fizično življenje, zemlja in podnebje, gospodarsko življenje, poljedelstvo in industrija, življenje ljudstva, demografija in zgodovina, intelektualno življenje, pouk in kultura, društveno življenje. Vsaka knjžica je zase zaključena in je njena sestava poverjena strokovnjaku ali skupini strokovnjakov na ustreznem področju. Vendar naj bi vse knjžice skupaj dale čim popolnejšo celotno sliko pokrajine.

Doslej sem imel možnost prelistati štiri zvezke te zbirke: 1. Raziskave o življenjskih razmerah v Videmski pokrajini. 2. Dohodki Videmske pokrajine. 3. Ekonomsko lice Videmske pokrajine (industrija in trgovina) in 4. Gospodarski pogledi furlanskega poljedelstva. Prvi trije zvezki so izšli že lani, a četrti letos.

V tem prikazu se bom omejil samo na prvi zvezek in tudi iz tega bom v glavnem črpal samo podatke, ki se nanašajo na Beneško Slovenio.

Povod za izdajo take razprave je dalo dejstvo, da je,

kakor kažejo razni »simptomi«, Videmska pokrajina v ekonomsko-socialnem pogledu nedvomno pasivna pokrajina v primeri z drugimi pokrajinami severne Italije in celo v primeri z državnim povprečkom. O tem pričajo podatki raznih štetij in anket (tako o brezposelnosti in revščini), specialne monografije pokrajinske uprave in trgovinske zbornice ter raznih ustanov in strokovnjakov. »Geografska in fizična priroda pokrajine, slabo razvita industrija, močno razkosanje nezadostno racionaliziranih kmečkih posesti, posebne vojaške in politične konjunktore, ki niso dopuščale ali so kakorkoli ovirale ali zavlačevale primeren gospodarski razvoj, so činitelji, ki so prispevali k temu, da se je ohranila splošna depresija ekonomsko-socialnih prilik.«

Podatke za to raziskavo je zbrala pokrajinska uprava, obdelal jih je urad za ekonomske študije »A. de Pietri-Tonelli« v Benetkah, in sicer pod vodstvom prof. Bernarda Colomba in s sodelovanjem dr. Onofria Gobatta.

V ta namen pa niso zbrali podatkov vseh družin (teh je okoli 179.000), temveč samo za dokaj omejeno število družin, celotno v vsej pokrajini za 2046, t. j. le za vsako 87. družino. Te družine so izbrali tako, da so vso pokrajino po sodnih okrajih razdelili v 29 con ter da so sorazmerno s številom prebivalstva za vsako cono določili ustrezno število družin. Ker bi po taki razdelitvi vendar bilo pre malo izbranih družin v posameznih občinah, so izključili vse občine z manj kot 1000 prebivalci in take, ki imajo značaj podoben tistemu v sosednjih občinah.

Družine v posameznih občinah je v skladu s produk-

tivnimi področji prebivalstva določil občinski tajnik, podatke pa so zbirali medicinske sestre-obiskovalke, ki imajo najboljše stike z družinami, in ki so jih v ta namen še posebej poučili.

Urad v Benetkah je za obdelavo zbranega materiala vso pokrajino razdelil v 6 con, v dve gorski, dve brdoviti in dve ravninski, meja med istovrstnimi conami je Tilment.

V tem prikazu se bom omejil samo na levo gorsko cono, ki obsega po večjem delu Beneško Slovenijo. Celotna cona meri 247.549 ha in obsega 46 občin z 28.558 družinami in 112.477 prebivalci. Izmed 34 občin, v katerih so zbirali podatke, je 13 občin, kjer bivaajo Slovenci: Brdo, Dreka, Gorjani, Grmek, Naborjet-Ovčja ves, Podbonesec, Ponteba, Rezija, Sovodnje, Svet Lenart, Špeter Slovenov, Tipana, Trbiž. Med ostalimi 12 občinami te cone, za katere niso zbrali podatkov, je ena sama slovenska občina Srednje, ki je po značaju sorodna sosednjim občinam.

Po italijanskem uradnem štetju iz leta 1921 so Slovenci tudi v nekaterih občinah leve brdovite cone, namreč v Ahntu, Tavorjani, Praprotne, Fojdi, Nemah in Čenti, vendar so tam močno pomešani s furlanskim življenjem, tako da si ne bi mogli iz razpoložljivih podatkov ustvariti niti približne slike o življenjskih prilikah tamošnjih Slovencev.

Zaradi tega se bom, kakor rečeno, omejil samo na levo gorsko cono. Spis jo splošno označuje takole: »Razteza se od zgornjega Tilmenta do Nadiških dolin: je obsežno in zelo različno ozemlje. V njej so prav

Nekaj o mineralnih sestavinah in vitaminih

Našo živino ne smemo fuotirati z enoličnimi fuotri, posebno ne sme primanjkovati mineralnih soli in vitaminov, ker bi te s časom škodovali živini. Vedeti moramo, da krava, ki daje 20 litrov mleka, da od sebe približno 160 gramov apnenih in fosfatnih soli.

Zaradi stalnega pomanjkanja natrija, apna, fosforne kisline in vitaminov nastanejo pri mladih živalih motnje v razvoju (rahitis, kostolomnica, lizavost), pri odraslih živalih, posebno pri kravah in kozah pa jalovost, težki porodi, kostolomnica, mrtvoudnost pred in po porodu, požrešnost po tujih neprebavljivih predmetih, presihanje mleka in druge bolezni. Razen natrija, kalcija in fosfora rabi telo še majhne količine železa, joda, magnezija, žvepla, kobalta in drugih mineralov.

Pomanjkanje mineralov pride najbolj do izraza v sušnih letih, ko sta trava in seno revna na kalciju in fosforu. Dosti mineralnih sestavin, ki jih potrebuje živina, vsebujejo vse vrste detelj in še posebno lucerna. Pokladanje sveže ali suhe detelje je pa za krave molznice nujna zdravstvena potreba.

Konji, ovce in krava potrebujejo večkrat dodatek živinske ali kuhinjske soli v majhnih dozah. Svinje in kokoši tega navadno ne potrebujejo in jim tudi ne smemo dajati preveč slanih jedi in pomij. Preveč soli v jedi bi pri prašičih povzročilo črevesni katar in vnetje ledvic.

Poleg mineralnih sestavin mora imeti fuoter v sebi tudi vitamine ali vsaj proti-

vitamine, ki urejajo živalsko preosnovo. V zimskem času pokladajmo naši živini tudi nekaj zrezane pese (bietole), zrezano repo ali korenje.

Pomanjkanje vitaminov povzroča hiranje in obolenja, ki jih na splošno imenujemo avitaminoze.

Če živina dobiva premajhne količine vitaminov, porabi organizem rezervne zaloge. Za tem se pokažejo motnje v organskih nalogah. Te motnje v obliki avitaminoz nastopijo večkrat šele po določenem času od trenutka pomanjkanja tega ali onega vitamina.

Žvinozreja

Takoj po otelevi molzemo kravo le, če je vime tako močno napeto, da iz njega že kaplja mleko in kaže krava bolečine.

Takoj po otelevi molzemo kravo le, če vendar v tem primeru ne smemo izmisliti do čistega, ker s tem povečamo nevarnost poporodne vročine pri kravi. Posebno v primeru težke otelevi ali kakšne druge oslabitve krave molzemo šele kakih štiri do šest ur po končani otelevi.

Napajanje živine pozimi

Če pije živina premrzlo vodo, se njen život, posebno pa želodec in čreva, preveč shladijo in posledica tega je neredno prebavljanje. Konj, ki pije premrzlo vodo, dobi lahko koliko, krava pa grižo in če je breja, lahko tudi zvrže. Napajanje

s preveč mrzlo vodo vpliva slabo tudi na mleko. Kakor škoduje živini preveč mrzla, tako ji škoduje tudi preveč gorke voda, ker gorke vode pije živina preveč. S tem pa se želodec in sok preveč stanjša, živina se pomehkuži in kaj rada zboli.

Za napajanje pozimi je najboljša taka voda, ki ima 10 do 15 stopinj. To toploto pa dobi premrzla voda na ta način, da postavimo sod v gorak in suh hlev in ga po vsakem napajanju znovi napolnimo z drugo vodo. Da se pa voda v sodu ne pokvari, je treba sod od časa do časa oprati.

CENE NA DEBELO

ZIVINA ZA ZAKOL	
	po kg.
Krave	L. 240 do L. 300
Voli	» 310 » » 360
Jenice	» 320 » » 360
Teleta	» 520 » » 550
Jarčki	» 400 » » 415
Ovce	» 150 » » 160
Pitana praseta	» 290 » » 300

ZIVINA ZA REJO	
	po glavi
Krave mlekarice	L. 180.000 do L. 200.000
Jenice breje	» 200.000 » » 210.000
Praseta do 15 kg.	» 5.000 » » 7.000

PERUTNINA-ZAJCI-JAJCA	
	po kg.
Kokoši	L. 500 do L. 520
Rače	» 420 » » 440
Purani (dindije)	» 550 » » 570
Zajci	» 280 » » 300
Piščanci (domači)	» 500 » » 550
Jajca (po 100)	» 3400 » » 3600

SIR IN MASLO	
	po kg.
Mlekarniško maslo	L. 950 do L. 1000
Domače maslo	L. 840 » » 850
Sir 2 mes. star	» 500 » » 550
Sir čez 2 mes. star	» 600 » » 650

ZITARICE	
	po kvintalu
Pšenica	L. 6.900 do L. 7.100
Koruzna (sjerak)	» 3.900 » » 4.300
Pšenični otrobi	» 4.200 » » 4.400

SENO	
	po kvintalu
Detelja	L. 1.300 do L. 1.400
Navadno seno	» 1.100 » » 1.200
Pšenična slama	» 1.100 » » 1.200

GRABENI LES	
	po kub. metru
Bukovi hlodi	L. 18.000 do L. 18.200
Orehovi hlodi	» 24.000 » » 25.000
Češnjevci hlodi	» 17.000 » » 18.000
Smrekovi hlodi	» 19.000 » » 20.000

DRVA ZA KURJAVO	
	po kvintalu
Bukova suha drva	L. 1.200 do L. 1.250
Bukova sur. drva	» 850 » » 950

SADJE IN ZELENJAVA	
	po kg.
Jabolka	L. 30 do L. 50
Kostanj	» 40 » » 45
Zelje	» 20 » » 25
Krompir	» 27 » » 30
Pižol	» 255 » » 300

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Vesele božične praznike
in uspeha polno
novo leto

1961

želijo:

Prosvetno Društvo „IVAN TRINKO“

Čedad

E. MRAK

Foto Atelje

Riva Bartolini

VIDEM

Gostilna - Oštarija „PAR ŠTAKU“

VIKORŠA

Marinič in Dreščak

MLIN

GRMEK

ZADRUŽNA MLEKARNA

BREZJE

Kamnoseško podjetje

M. Kont

Sv. Peter ob Nadiži

HOTEL DOM V PLANICI

Planica na Gorenjskem

ZA NAŠE gospodinjie

Hipermangan

V vsaki hiši bi morala biti vedno pri rokah škatljica hipermangana, ker ga rabimo za dezinfekcijo. Med epidemijami raznih bolezni imejmo v umivalniku vedno pripravljeno raztopino hipermangana. Če se otrok potolče, mu umijmo takoj rano s hipermanganovo raztopino. Tudi pri začetnem vnetju grla pomaga, če grgramo s tako raztopino.

Hipermangan po dobro služi tudi pri raznih gospodinjstvih opravilih. Je izvrstno sredstvo za umivanje rok, ker odpravi neprijetne vonjave, ki jih sicer z vodo ne bi odpravili. Na primer duh po čebuli, ribah ali čem drugem.

Čevlji s časom dobijo neprijeten duh. Tega se znebimo, če izperemo čevlje znotraj s hipermanganovo raztopino.

Tudi posoda, ki se je navzela vonja od hrane ali česa drugega, izgubi neprijeten duh, če vlijemo vanjo raztopino hipermangana in pustimo v njej nekaj ur, nakar jo splaknemo.

Omare in predale, ki imajo duh po zahtlem, zbršimo s čunjki, ki smo jo namočili v tej raztopini.

Hipermangan nam pomaga tudi pri barvanju blaga, kadar hočemo prebarvati belo blago v krem. V tem primeru moramo hipermangan zelo dobro raztopiti, da ne ostane noben drobec neraztopljen. Blago namočimo za nekaj ur v to raztopino, nakar ga dobro izperemo. Zadnji vodi dodamo nekaj kisa in blago bo lepo pobarvano brez prekuhanja. To je posebno za fino blago (volno ali svilo), ki se pri kuhanju pokvari.

revni predeli, tako občine v čedaškem in čentskem sodnem okraju (tako imenovano vzhodno gorovje), kjer daje poljedelstvo zelo skromne dohodke in kjer vzbuja depopulacija že zaskrbljenost. Obstojta sicer kaka manjša industrija, ki pa je v krizi; obtrništvo je nezadostno; izseljevanje zelo močno. Druge občine so manj revne (Rezija, Rejzuta, Pušja ves, Gorjani, Kluže), ker imajo od intenzivne emigracije, notranje in zunanje, znatne dohodke (!) ... Dokaj bogati gozdovi so zlasti v pontebškem in tumeškem sodnem okraju: diskretna je žvinozreja v Tumeču; nekaj industrije je v Rablju in v okolišju Trbiža (cinek in svinec) ... hidrocentrale so v Ampezzu in Trbižu; turistična središča ...

Celotno so v levem gorskem predelu zbrali podatke o 294 družinah s 1462 člani.

Zbrani podatki so dokaj pestri in po njih ustvarjena slika je zanimiva, čeprav ne more biti to pravi izraz resničnega življenja, temveč le nekaj povpreček, ki se v nekaterih pogledih lahko močno razlikuje od dejanskega stanja, ker se nanaša na ozemlje, kjer varirajo razmere močno od enega predela do drugega.

Nedvomno bi bilo za naš prikaz boljše, ako bi razpolagali s podatki, ki so jih zbrali v posameznih občinah. Vendar so nam tudi podatki o celotni coni do neke mere koristni, posebno še, ker upoštevajo ločeno kmetske družine in družine z drugimi poklici. Ker so beneški Slovenci po večjem delu kmetje, ustrezajo tedaj najboljše podatki o kmetskih družinah.

Zbrali so podatke iz različnih področij človeškega živ-

ljenja: o stanovanju, o obleki, o prehrani ter o drugih dobrinah v posesti družine.

Oglejmo si najprej stanovanjske razmere. Pretežni del družin (80,2%) ima lastno hišo. Na vsak uporabni stanovanjski prostor odpade 1,09 osebe, na vsako sobo 1,86. V tem pogledu je ta cona boljša od vseh petih ostalih. Na eno posteljo pa gre 1,02 osebe. Od proučenih stanovanj ima 98,3% električno razsvetlavo, 71,4% dobiva vodo iz vodovoda, 1,7 iz vodnjakov, ostala pa so bila brez pitne vode. Stranišč v stanovanjih (WC) je v 17,5% proučenih primerov, kopalnico pa ima le 8,5% stanovanj.

V 44% je kmetska hiša združena s hlevom, v 9% sestavljata hiša in hlev enoto, ki ni razdeljena. Polovica kmetskih hiš nima gnojšišča.

Stanje poslopij je bilo ocenjeno dobro v 33%, srednje v 47%, slabo v 20%, kuhinjska oprema je v 20% dobra, v 53% srednja in v 27% slaba. V tem pogledu je ta cona na najslabšem v vsej pokrajini: relativno največ hiš je v slabem stanju in pohištvo je najbolj revno.

Za boljše presojanje naj sledijo specifični podatki za kmetske in druge družine. Od 81 kmetskih družin jih je 75 imelo lastno hišo, 4 so imeli hišo v najemu in za 2 družini ni ustreznih podatkov. Za 207 nekmetstkih družin pa so ustreznimi podatki 148, 51 in 8. Od kmetskih družin je 1 plačala do 2500 lir mesečne najemnine, 1 do 5000 in 1 do 20.000; od nekmetstkih družin pa 10 do 1.000, 13 do 2.500, 17 do 5.000, 2 do 7.500, 3 do 25.000 lir mesečno.

81 kmetskih družin s 422 člani ima 395 uporabnih prostorov in 238 sob; nekmetstke družine (207 e 1019 čla-

ni) 930 prostorov oziroma 535 sob, 6 družin z 21 člani brez navedbe poklica pa 20 oziroma 13.

V 64 kmetskih družinah ima vsaka oseba svojo posteljo, v drugih 17 pa gre na eno posteljo 1,1 do 1,4 in še več oseb (za nekmetstke družine sta ustrezni števili 127 in 80 družin). Od kmetskih družin jih ima 60 vodo iz vodovoda, 2 iz vodnjaka in 19 jih je brez pitne vode (za nekmetstke družine pa veljajo števila 150, 3, 54).

Stranišč v stanovanju (WC) ima le 5 kmetskih in 46 nekmetstkih družin. Kopalnico ima samo ena kmetska družina, nekmetstkih pa 24. Samo 2 kmetski družini in prav toliko nekmetstkih družin je brez električne razsvetljave.

Velika razlika je v ocenitvi kuhinjske in druge hišne opreme med kmetskimi in nekmetškimi družinami. Kuhinjska oprema je pri kmetskih družinah v 6 primerih dobra, v 41 srednja, v 31 slaba in v 3 neprimerna, pri nekmetških pa v 52 primerih dobra, v 107 srednja, v 42 slaba in v 6 neprimerna. Se slabše je stanje sobne opreme (brez spalnic), pri kmetskih družinah 3 dobre, 19 srednjih, 16 slabih in 43 neprimernih, pri nekmetških 33 dobrih, 47 srednjih, 20 slabih in 107 neprimernih.

Tudi podatki o prehrani so prav zanimivi. Kupljeno meso je dokaj redko na mizi, povprečno le 1,29-krat na teden, razmeroma velika pa je količina vina: 18 dl tedensko na vsako odraslo osebo. Tudi potrošnja sladkorja je zadovoljiva, 328 g na osebo na teden, manjša je potrošnja kave, 79 g na osebo mesečno.

(Nadaljevanje sledi)